

GIZASEME ON ETA JAKINTSU BATEN ILLETETAN

Aita Justo Mokoroa, azaroaren 5'an il zan Bilbon. 1901 1'ko maiatzaren 28'an jaio zan Tolosa'n, beraz 89 urte ebazala itxi eban lur gaiñeko bizitza. Biaramonean egin jakozan illetak Bilbo'n, Aita Eskolapiotarren lkastetxeko eleizan. Lekaide ta apaiz askok artu eban parte, J.M. Uriarte, Gotzain-laguntzaillea, meza-emolleen buru zalarik. Euskal meza dotore sentikorra.

Liburu Santuak gizaseme aunditzat kantatzen ditunen artekoa zan Aita Justo. Ona, Jainkoaren eta lurtarren aurrean; langillea, egundo geldi ez egoala. Meza emoillean, aren birtuteak goraltzerakoan, bikain be bikain adierazo eban, Jainkoa eskolapiotar lez eta Euzkadi erritar lez bene-benetan maite izan ebazala; merezi zitula beraz gure biotzen omenaldi samurrak.

Jakitun zalarik apala genduan. Eta ba-dakigu, arroak uxatu dagi ta apalak erakarri. Or zergaitik batu gintzazan bere illetetan ainbat eta ainbat, euskalerrri osotik, meza-emoille ta kistar laiko, gizon lau, apal eta maitekor ari azken agurra esaten. Bai, esker ona adierazo nai izan genduan guztiok geure otoitz eta kantuetan. Biotzak ba-daki maite dauanari ondo-naia erakusten.

Illeta orduan asko ziran emen bertan, mutiko zirala, ikasiak; Juan Mari gotzain-ordea, orreitako bat. Errez jakon, ba, une aretan bere irakaslea zintzo-zintzo goraltzea. Ona, aren itzalditik batuta, pentsamentu eder bi. "Jainkoa ta aberria —iñoan— txorta bateko lora bi dira; Jainkoari ta aberriari lurrun bardiña darioe" Aita Justok, beraz, Jainkoa maitatzean bere aberria be, onek dakazan ondoren guztiakaz —erlejiño, lur-izkuntza, gizar-te, kanta, lege ta abarrez— maite izan bear.

Ba-dira orretan muker dabilzanak, eta ez dira erregugarri. Aita Mokoroa'k umetatik ekazan maitasun biok, naiz berton naiz erbestean, beti zaindu zituan. Euskaldun ugari dira munduan, euskalerritik urrin, zoritxarrez askok laster aztu oi dabe euren izkuntza, geure amasa, goi-espirtua. Eta Jainkoa? Arnasa jagon ezik, errez galtzen jatzu bameko goi-sua be. Aita Justo urte askotan bizi izan zan Txile'n; an batu ebazan liburuetan eta gero emen, ondoren liburu galant bitan, ORTIK ETA EMENDIK, euskeraz eta erderaz, "Repertorio de Locu-

ciones del Habla Popular Vasca" —Labayruk, Eusko Jaurlaritzak eta Etor'ek argitaratuak— lenengoak 1630 orrialde ta bigarrenak 1455. Lan ikaragarria, apurka apurka burutua.

Liburu au argitaratzen ebiltzala joan nintzakion ni ikusten eta pozik baiña urduri samar aurkitu neban. Zergaitik urduri, baiña? Esan eutsoenez, berak egindako lanari ikuturen batzuk egin nairik ebiltzan norbaitzuk; eta berak ez eban olakorik, nai, eta errazoiz. Gizon jakintsua zan, zentzun aundikoa... Eta orain dakugunez, ondo, zeatz eta eder egiña dago bere lan erraldoia. Eta obetzeko ala kakazteko lan orretan eskuak sartu nai? Baita esan eutsoen *atxeak* sartu gurarik ebiltzala be... Ez egoan orretan; berak jaso zituan esakunak *atxe* barik batu ebazan. Beraz, *atxe* barik jasoak, ez beie *atxerik* eroan. Ortaz oso zeatza genduan.

OMENEZ

Ille bi legez kaleratu zan liburua... Aren poz bete! Eder-ederra iruditu jakon. Ume eder txanbeliña, berak euskal literaturari eskiña. Gurasoak seme bat mundura ekartean pozez gainezka egon oi dira; antzeko pozak indartua, adoretua aurkitu zan Aita Justo, Jainkoari esker beroak emonaz, *Nunc Dimittis* pozkor bat abesteko gertu. Onek luzatu egin eutson lendik aul be aul ekarren bizia. Baiña lege danez, eguzkiak sartu bearra dau illuntzean, baita gizasemeak be urte-sortaz astuntzean. Esan dogu: 89 urte eukazan Mokoroak il zanean.

Naigabetan geratu zan euskal erria, beti be mingarri jakulako olako gizonen amaia. Guk, alan be, illeta meztan onela asi genduan sarrera kantua: "Zure etxera goaz, Jauna. Auxe da poza daukaguna". Eta abeslari bakarrak:

Au nere poza entzutean:
"Jaunarenera danok goazen;
Ara nun orain zure atean,
Emen gaituzun Jerusalem.

Koruak barriz: "Zure etxera..."

Uri bildua, uri argi,
Gure biotzen lotugarri;
Zure erritarrak lerroz lerro
Zugana datoz biotz bero.

Ondoren *Kyrie eleison*, Justo Aitak berak nai ebanez. Erri Otoitza: lau euskal estrofa sei bertsoko, txit sentikor abestuak. Biztu da Kristo, Aleluia. "Santus" latinez, euskeraz oso-osoan jarraiturik. Jaunartzerakoan, iru apaiz Jauna erriari emoten, eta apaiz meza-emoilleak altaran bertan, ogi ta ardao irudipean Kristo banan-banan artzen. Eta eleiz barrua kantu gozozko durunduz eder.

Azken otoitz aurretik, Paulin Solozabal, apaiz bertsolaria kantari. Abots zoli gozotan iragarri euskuzan illa en do ta trebetasun bikaiñak. "Agur, Jesusen Ama"... "Agur, Jaunak", txistulariak lagunduta. Gotzain jaunaren azken itzak. Eta "Agur, Justo Mari Aita, Egun Aundirarte!!

A joan jakun, baiña gugaz geratzen da bere lan oparoa. Eder-senez aberatsa zan, berak osoturiko lanak, euskeraz nai erderaz, erakusten dauskuenez. Naiko idatzi eban bietara. Liburu bikain bi bereak or ditugu: "Genio y Lengua", 1936'an argitaratua, eta "Ortik eta emendik", aitatu doguna, aurten argitara emona. Lenengo euskera kinka larrian ikusita, emen idatzi eban; andik laster, gerra zala-ta, Frantzi'ra jo eban. Beloke n eta Akiz'en bizi izanik. Bere lenengo liburua ixilka

zabaldu zan. Bigarrena, geiena beintzat, Kepa Berakoe-txea, bilbotar karmeldarrak be zerbait lagunduta, Txile'n atondu eban, asi ta amaitu bikain eta dotore egiñik.

Aberatsa da euskera, munduan izkuntza aberatsik bada. Ainbeste zizkimizki ta zaparrada arturik, eukan aberastasun ori galtzeko arriskuan geunkan: gure esakun eta esamañetan daukagu batez be aberastasun ori eta euskal idazle gazteak ez dakusguz geiegi zaletuak, erderara geiegi joak baiño. Esaerok elebitan, euskeraz eta erderaz dagoz, ikasteko ta ulertzeko aukera betean.

Euskerazale porrokatua zalako, gartzetan asi zan, goiz-eguzkia lez, dizdiz egiten, askorentzat idazle fiña izaten; garai orretan, Donostia'ko "Euskal Esnalea", "Zeruko Argia", "Argia" -n idazten eban batez be, eta Iruña'ko "La Voz de Navarra"-n "Biar" eta antzeko ez-izenak erabilliz.

Gizatier lez on-bera zan, biotz zabala, maitekor eta alaia, iñori kalterik egiteko gai etzana. Nik Tolosa'n ezagutu neban 1956 garren urtean. Bere arrebak liburu-denda eukien Tolosa'n, eta an alkar ikusi genduan lenengoz. Nik "Milla Euskal Olerki Eder" argitara emona neban, eta liburutegi aretan be saltzen eben, eta egun baten an gintzazan biok, autu gozotan. Poz-eztitan egoan nik liburu mardul orretan bere iru olerti sartu nebazalako, ots, "Agur, Jaunak!", "Euskaldunaren eresia" eta "Azken -Agurra"; geroztik adiskide miñak izan giñean: ni Bilbo'ra nentorrenetan nekez gelditzen nintzan ari ikustalditxo bat egin barik. Auto atsegiña eban beti.

Akino'tar Toma deunak dirauskunez, jakitunak eta adiskideak, lur onetan eukia, beteagoturik eukiko ei dabe. Izan bedi orrelaxe Mokoroa on!

AITA ONAINDIA

GABON ZORIONTSUAK

ETA

URTE BARRI BAKETSUA

OPA DAUTSEGU GUZTIAIA

EUSKERAZALEAK